

## SMEH - BRAT ISTINE

(Zbirka pjesama *Soneti o smehu* Željka Funde)

*Soneti o smehu* Željka Funde pripadaju krugu njegove filozofirajuće poezije. Njena je tema smijeh u svoj raznolikosti svoje pojavnosti s posebnim naglaskom na smijeh kao iskonski i bitni oblik života na koji je čovjek pozvan. Začeci tog poetskog filozofiranja pojavili su se prije dvadeset godina (1997.) u zbirci *Mocartenje*. Ono je dalje sazrijevalo kroz zbirke *Alelujni smeh* (2006.), *Soneti Bogu* (2007.) da bi svoj puni izraz doseglo u zbirci koja je pred nama. Možemo reći da njome obilježavamo dvadeset godina kontinuiranog toka jedne duboke misli. Dodajmo k tome jednu bitnu činjenicu: Ova se duboka misao u svim spomenutim djelima probija kroz materinji jezik pjesnikov, jezik kajkavski. Funda tako višekratno okušava njegovu moć i pokazuje da kajkavski jest bitni jezik i jezik bitnog, a ne samo *plitkog hecanja i fiškalenja* (*Alelujni smeh*, str.112).

Ono za čovjeka bitno je smijeh, i to prije svega onaj kroz koji se ljudskost na zemlji najpotpunije proslavila, onaj *alelujni, božanski, a plitko hecanje* jezovito je i đavolsko, njegovo je ruglo i nakarada. Smijeh je bitniji od kruha, kako već stoji u *Sonetima Bogu*. Ovdje se molitva Gospodnja, u kojoj se na prvom mjestu zaziva kruh, okreće u molitvu za smijeh. *Smeh naš svekidešnji daj nam denes...kajti z kruhom le ne moč dost biti*. Ne kruh, već smijeh uistinu hrani, on čisti, prašća i zaleva. A kruhom se *snaži jezoviti kes* (33). U *Sonetima o smehu* molitva se uzdiže do onog biblijskog *Neka bude. Naj bu smeh. Naj bude smeha kot zraka! Ni v kruhu ni v' vinu žmaha ne ga prez smeha. Tijam ljubav nesmeječka gingavi, lepotu roža gubi*. Na drugom mjestu dodaje: *prez smeha nikaj žmaha nema, od posla do lehkotenja* (61). Na samom pak početku zbirke uzvišenost smijeha postavlja se na razinu najviših blaženstava koje je Isus izrekao osmerostrukom *Blago vama*. Funda proklamira blago ljudima vredrog duha, jer njihova vedrina *čemere rastaplja*.

*Soneti o smehu* su podijeljeni u četiri

dijela. U prvom dijelu pretežu *pobožni soneti*, u drugom *ljubavni*, u trećem *vedriški* i u četvrtom *čemerni*. Bog, vedrina, smijeh i radost međusobno su srodni. Uostalom, prvo očitovanje Boga u svijetu bijaše svjetlost. Ono čuveno biblijsko *Neka bude svjetlost* kod Funde glasi: *Naj bu vedrina* (3). Time se svjetlost neposredno veže uz dobro raspoloženje i radost. Renesansni filozof Frane Petrić je naziva *uresom neba, uresom svih tijela, nakitom svijeta, ljepotom svijeta, radošću svijeta*, a na kraju *smijehom svijeta*. Slično tome, Funda u petnaestom sonetu pjeva: *Kak je lep Tvoj svet gda osvetli ga smeh!*

Funda radost najuže veže uz ljubav. Omogućuje mu to upravo kajkavski. *Rad te imam zvuči izvornije od Ljubim te*. Zbog ove veze radosti i smijeha s ljubavlju stav *Rad te imam* može se proglasiti fundamentalnom (82), svega nosećom mišlju. Na njoj počiva Bog, kako u sebi tako u svom odnosu prema svijetu. Na njoj počiva i Funda, kako kao pjesnik, tako i kao čovjek, muž. Treba podsjetiti da je Funda uz sto soneta Bogu napisao isto toliko ljubavnih, posvećenih supruzi Jasminki. U *Sonetima o smehu* on joj klikče: *Em kulko sonc v smehu tvemu ima* (24)! Sa svojim smijehom ona njemu osvjetljava ljude, *ztvari, reči, vse kaj vezda ima* (36).

Suprotnost vedrini, smijehu radosti ljubavi, a time i Bogu, *najgorši neprijatelj smehu* (60) su *čemer, vrag* i njegov *kes*. To je stanje svijeta prije njegovog rađanja, biblijski *tohu* i *bohu*. Kao prvo stvorenje božje svjetlost je odraz njegove naravi. Takav odraz trebao je biti i prvi čovjek, ali je pao iz tog rajskog stanja kojemu je smijeh temelj, njegov izvor i zrak, ono što ga ograđuje od pakla (7). Novo pokoljenje čovječanstva počinje sa potomkom Abrahamovim, pravim i u tom smislu jedinim sinom Izakom. Židovi, muslimani i kršćani nazivaju se njegovom braćom. A ime Izakovo znači *smijeh*. U Bibliji ime nije samo naziv, već i bit onoga

koji ga nosi. U kratkom poglavlju o susretu Abrahama s Bogom koji mu navješta veliku radost, čak se četiri puta spominjanjem smijeha upućuje na ime Izakovo. Smije se Abraham jer premda vjeruje ne može prihvatiti kao moguće da će on i Sara, onemoćali u starosti, doživjeti toliko željenog potomka. Smije se i Sara, i to podrugljivo u sebi, kad je od božjeg glasnika kao nepoznatog posjetioca čula da će za godinu dana roditi. Smije se opet, ali sada jednim sasvim drugim smijehom, onim radosnim, kad porađa svoga sina. U daljnjem tekstu još se jedanput, dakle po četvrti put, spominje smijeh da bi se opet upozorilo na Izakovo ime. Opisuje se Izakov brat Ismael kako se igra sa Izakom. U hebrejskom igrati se ujedno znači smijati se. Četiri posve različite vrste smijeha, a sve su opjevane u Fundinim sonetima. Ovdje bih posebno istaknuo Fundino povezivanje smijeha s igrom i plesom. Ples mu se nadaje kao božanski pokret. Stvorivši svijet Bog je napisao muziku koju smo kao *životelji zemaljski* pozvani plesati. Mi ju samo sa smijehom *morame genuti*. (29) *Od pričetka sveta lanec smeha cinka nevidnu korunu noseći kak bi življenja tanec čem već tancasti bil*. (25).

Malo se smijemo, malo plešemo, malo *istinujući radseimajući* živimo. Više smo prokleti sinovi Evini nego blagoslovljeni Abrahamovi. *Em nigdo se već zdušno ne smeje, ... Zgledi daje vsemi vse na mestu, da štima kot križaljka gde zpunjeno je vsako polje* (85). Ne možemo se smijati, ne možemo se izvorno kretati, plesati,

jer smo puni sebe tako da i naša stvarnost *sebe* stalno *znovič je puna* (89). Ako se pak smijemo činimo to tako da ne *istinuujemo* nego Bogu, drugima i sebi lažemo. Smijeh je *zgubljeni brat istine* (14). Onome tko ga ne može naći on je *larfa za vsaku prigodu, kaj nas na čas polepša* (93), *fina flundra, dobre volje zmir, pričetek kvara, himb i laži zvir* (94).

Istinski smijeh je ozbiljna, odnosno, bitna stvar. Zato on nije smiješan. *Smehu* i samo *njemu se ne sme smejati* (70). U *Sonetima o smehu* nema ničeg smiješnog. Funda je napisao mnogo knjiga koje nasmijavaju. Ovo nije jedna od njih. Ona je krajnje ozbiljna, ali izaziva radost i poziva na ljubav. Nije se lako istinski smijati jer to znači ostvariti veoma zahtjevan poziv čovjeka, doći doma, tamo gdje zaista pripadamo. Teško se tamo pokrenuti, a ako se i pokrenemo *mam padnemo. Smeh zgine pre neg se razcvete, kak da se nikaj ne pripečuje* (83). Stradavam na olujnom moru života. Pomoći nam ne može ni prvi potomak Abrahamov. On je samo navještaj onog koji je došao da bi naša radost bila moguća. Kažu da se u javnom životu, osim na početku, kad je zbog radosti ljudske pretvorio vodu u vino, nikad nije smijao. Završio je na križu, i to opet zbog radosti ljudske. Kaže Aurelije Augustin: *nitko ne može prijeći more ako nije nošen Isusovim križem*. U tom duhu u *Alelujnom smehu* Željko Funda u natpisu INRI čita: *I Naj ta Radost Istinuje, Istinuje...!*

Ćiril Čoh

## Smeh – brat istine

*Soneti o smehu* Željka Funde krugu njegove filozoferajuće poezije pripadaju. Njejna tema je smeh u celoj razlučnosti svoje pokaznosti gde je posebni naglasak na smehu kak prapričetnomu i bitnomu obličaju žitka na koteri človek pozvan je. Začetki tega poetskoga filozofiranja pokazali su se predi dvadeset let (1997.) vu versovniku *Mocartenje*. Ono je dalje zretilo čez zbratve *Alelujni smeh* (2006.), *Soneti Bogu* (2007.) da bi svoju punu odzliku

doseglo vu versovniku pred nami bivajućem. Moći nam je reči da z njem dvadeset let kontinueranoga tečaja jene gliboke miseli oznamenujemo. K tomu za dodati je jednu bitnu činku: ova se gliboka misel vu vsemi zpomenutemi deli čez materinski jezik pesnikov probija, jezik Kajkavski. Funda tak večkratno izkušava njegovu moč ter pokazuje da *Kajkavski bitni jezik i jezik bitnoga jest*, a ne lestor *plitkog hecanja i fiškalenja* (*Alelujni smeh*, str.112).

Ono za človeka bitujuće je smeh, i to predi vsega on čez kateroga se ljudskoča na Zemlje najpotpunejše proslavila, on *alelujni, bogoviti*, dočim *plitko hecanje* jezovito je i đavolsko, njegov špot i odura je. Smeh je bitnejši od kruha, kak vre v *Sonetom Bogu* piše. Ovde se molitva Gospodinova, v kotere se na prvomu mestu kruh zaziva, obrača v molitvu za smeh. *Smeh naš vsakidešnji daj nam denes... kajti z kruhom le ne moči dost biti*. Ne kruh, neg smeh stanovito hrani, on čisti, prašča i zaleva. A z kruhom se *snaži jezoviti kes* (33). V *Sonetom o smehu* molitva se do onog Biblijskog *Neka bude zdiže. Naj bu smeh. Naj bude smeha kot zraka! Ni v kruhu ni v' vinu žmaha ne ga prez smeha. Tijam ljubav nesmeječka gingavi, lepotu roža gubi*. Na drugomu mestu on dodaje: *prez smeha nikaj žmaha nema, od posla do lehkotenja* (61). Na samomu pak pričetku versovnika vzvišenost smeha postavlja se na razinu največših blaženstvom kotere je Jezuš izrekel osmerokratnem *Blago vami*. Funda proklamera blago ljudem vedrog duha, kajti njihova vedrina *čemere raztaplja*.

*Soneti o smehu* su podeljeni v četiri dela. V prvomu delu *pobožni* soneti su postavljeni, v drugomu *ljubavni*, v trećomu, najvećšomu, *vedriški* ter *čemerni* v četvertomu. Bog, vedrina, smeh i radost medsobno su zrodni. Inopak, prvo očitovanje Boga na Zemlje svetlost je bila. Ono znamenito Biblijsko *Naj bude svetlost* pri Fundi glasi: *Naj bu vedrina* (3). Z tem se svetlost izravno povezuje z velkum dobrovoljum i radostjum. Renesansni filozof Frane Petrić naziva je *dikum neba, dikum vseh tel, kinčom sveta, lepotum sveta, radostjum sveta*, a na koncu *smehom sveta*. Podobno temu, Funda v petnaestomu sonetu popeva: *Kak je lep Tvoj svet gda osvetli ga smeh!*

Funda radost najtesnejše povezuje z ljubavljum. Stopram kajkavski mu to omogućuje. *Rad te imam* zvirnejše od *Ljubim te* zvuči. Polak ove veze radosti i smeha z ljubavljum gledišče *Rad te imam* more se **fundamentalnem** (82) proglasiti, **vsega nosečum miseli**. Na nje počiva Bog, kak v sebi tak i v svojemu odnošaju zpram sveta. Na nje počiva i Funda, jednak kak vitiznanec, tak i kak človek, muž.

Za zmisлити je da je Funda zvun sto soneti Bogu napisal isto tulko ljubavneh, svoje hižne tovarušiće Jasminke alduvaneh. V *Soneti o smehu* on nje uzklikuje: *Em kulko sonc v smehu tvemu ima* (24)! Ze svojem smehom ona njemu osvetljuje ljude, *ztvari, reči, vse kaj vezda ima* (36).

Zprotivnost vedrine, smehu, radosti, ljubavi, a z tem i Bogu, *najgorši neprijatelj smehu* (60) su *čemere, vrag* i njegov *kes*. To je stanje sveta pre njegovoga rađanja, Biblijski *tohu i bohu*. Kak perva ztvoritva Božja svetlost je odzlika njegove naravi. Takovu odzliku trebal je i prvi človek biti, al je opal z tega rajskoga stanja koteromu je smeh temelj, njegov zvir i zrak, ono kaj ga ograđuje od pekla (7). Novo pokoljenje človečanstva počinje z odvetkom Abrahamovom, z pravem i v te zmiseli jedinim sinom, z Izakom. Židovi, muslimani i kerstjani njegovum bračum se nazivaju. A ime Izakovo *smeh* znači! V Biblije ime neje stopram nazivek, neg i bit onega koteri ga nosi. V kratkomu poglavlju o zitve Abrahama z Bogom koteri mu nagovešča veliku radost, vupučujući na ime Izakovo ter zpominjući smeh tijam četertokrat. Smeje se Abraham kajti, čeprem je vjerujući, nemre kak moguće prijeti da on i Sara, zgingavljeni v starosti, doživeli tulko željenoga odvetka buju. Smeje se i Sara, i to pošpotno, v sebi, gda je od Božjega glasnika kak nepoznatoga posetitelja čula da za leto dni rodila bude. Smeje se znovič, nu vezda z jenem čisto drugem smehom, z onem radosnem, gda svega sina na svet donosi. V nadolazećemu tekstu išče se jenkrat, anda, tijam četertokrat, zpominje smeh da bi se znovič na Izakovo ime opomenulo. Opisuje se Izakov brat Ismael kak se igra z Izakom. V Hebrejskomu jeziku igrati se vzkup znači i smejati se. Četiri čisto različne fele smeha, a vse su v Fundinem soneti opevane. Ovde bi poglavito naglasil Fundino povezuvanje smeha z igrum i z tancom. Tanc mu se nadaje kak bogovito gibanje. Ztvorilši svet, Bog je napisal muziku koteru sme kak *živitelji zemeljski* tancati pozvani. Mi ju lestor ze smehom *morame genuti*. (29) *Od pričetka sveta lanec smeha cinka nevidnu korunu noseći kak bi življenja tanec čem več tancasti bil*. (25).

Malo se smejeme, malo tancame, malo

*istinujući radseimajući živime. Več sme pre-  
kleti Evini sini neg blagoslovljeni Abrahamovi. Em nigdo se več zdušno ne smeje..., Zgledi da  
je vsemi vse na mestu, da štima kot križaljka  
gde zpunjeno je vsako polje* (85). Nemreme se  
smejati, nemreme se zvirno gibati, tancati kaj-  
ti sebe sme puni tak da i naša ztvarenost *sebe*  
stalno *znovič je puna* (89). Če se pak smeje-  
me, činime to tak da ne *istinujeme* neg tak da  
Bogu, drugemi i sebi lažeme. Smeh je *zgubljeni  
brat istine* (14). Onomu gdo ga nemre najti on  
je *larfa za vsaku prigodu, kaj nas na čas polep-  
ša* (93), *finu flundra, dobre volje zmir, pričetek  
kvara, himb i laži zvir* (94).

Istinski smeh je ozbiljna, drugorečno,  
bitna ztvar. Zato on smešan neje. *Smehu* i sto-  
pram njemu *se ne sme smejati* (70). V *Soneti o  
smehu* ničega smešnog nema. Funda je napisal  
mnogo knjig kotere nasmejavaju. Ovo jedna od  
njih neje. Ona je zkrajovito ozbiljna, al zaziva  
radost i poziva na ljubav. Ne se lahko istinski  
smejati ar to znači hudo zahtevno pozvanje  
človeka oztvariti, dojtí doma, tam gde zaz-  
bilj pripadame. Teško se tam genuti, a če se  
i pomekeme, *mam padneme. Smeh zginje pre  
neg se razcvete, kak da se nikaj ne pripečuje*  
(83). Stradavljeme na olujnomu morju živle-  
nja. Ni prvi odvetek Abrahamov pomoći nam

nemre. On je lestor navešćenje onoga koteri je  
došel da bi naša radost moguća bila. Veli se da  
se On v javnomu življenju, zvun na pričetku,  
gda je polak radosti ljudske pretvoril vodu vu  
vino, nigda smejal neje. Dokončal je na kri-  
žu, i to zopet polak radosti ljudske. Kazuje  
Aurelije Augustin: *nigdo nemre prejtí morje če  
z Ježušovem križom nošen neje*. V temu duhu  
v *Aleljnomu smehu* Željko Funda v nadpisku  
INRi čita: ***I Naj ta Radost Istinuje, Istinuje...!***

Ćiril Čoh

bituvati – *bistvovati*; bogovit – *božanski*; činka  
– *činjenica* (neologizam, Ž. F); dobrovolja – (do-  
bro) raspoloženje; dokončati – *završiti, dovršiti*;  
drugorečno – *odnosno, rečeno na drugačiji način* (moj  
neologizam); gledišće – *gledište, stav*; inopak – *uosta-  
lom*; nadpisek – *natpis*; odura – *rugoba*, “strašilo”; od-  
zlika – *odraz, refleksija*; odvetek – *potomak, baštinik,  
nasljednik*; pošpotno – *podrugljivo*; pozvanje – *poziv*;  
prapričeten – *pra)iskonski*; razlučnost – *različitost,  
raznovrsnost*; tečaj – *tijek*; vzkup – *ujedno, zajedno*;  
zbratva – *zbirka*; zgingaveti – *oslabjeti, onemoćati*;  
zkrajovit – *krajnji* (moj neologizam); zitva – (*od ziti se*)  
*susret, čin nalaženja s nekim* (moj neologizam)

(Prijevod na kajkavski:  
Željko Funda)